

AHİLİK KÜLTÜRÜ: TİCARET AHLAKI KAZANDIRMAYA MODEL OLMASI AÇISINDAN EĞİTİMSEL BİR DEĞERLENDİRME

 Hüseyin Kasım KOCA^a

Öz

13. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar Anadolu ve Balkanlar'da bir meslek örgütü olarak faaliyet gösteren Ahilik teşkilatı, mensuplarının mesleğinde iyi bir usta/sanatkâr olmasıyla birlikte ticaret ahlakı kazanmasını da hedeflemiştir. Bu yönüyle eğitim kurumu olarak değerlendirilebilecek olan Ahilik teşkilatı, eğitimlerindeki uygulamalarıyla başarılı çalışmalar ortaya koymuştur. İslam dininin ticari hayat için öngördüğü ilkeler doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren bu teşkilat, uyguladığı eğitim politikalarıyla bulunduğu bölgelerin sosyoekonomik hayatına katkı veren kültürel bir yapı oluşturmuştur. Ahilik teşkilatında verilen eğitimlerle üyelerin cömertlik, yiğitlik, yumuşak huyluluk, iffet, sabır, dürüstlük, şükür, tevazu, adalet gibi birçok ahlaki ilkeyi kazanması hedeflenmiştir. İş başında verilen eğitimle iş dışında verilen eğitimin birlikte yürütüldüğü bu eğitimler hayat boyu devam eden bir faaliyet olarak görülmüştür. Bu makalede ahlaki değerleri ticaretin merkezine koyarak yüzlerce yıl boyunca iyi insan-usta-sanatkâr yetiştirmeyi başarmış olan Ahilik kurumunun oluşturduğu Ahilik kültürünü tanıtmak ve Ahilik kurumunun ticari hayata kattığı ahlaki değerlerin günümüz ticari hayatına eğitsel bir model olarak sunulmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu noktada başta Millî Eğitim Bakanlığı ve Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği olmak üzere eğitim ve ticaretle ilgisi olan resmi ve sivil kurumlara önemli görevler düşmektedir. Çünkü Ahilik kurumunun asırlarca başarıyla uyguladığı eğitim politikaları günümüz mesleki eğitimin kalitesinin artırılmasına ve ticaret hayatında yaşanan bazı sorunların çözümüne katkıda bulunabilecek yeterliliktedir.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Ahilik, Ahilik Kültürü, Mesleki Eğitim, Ticaret Ahlakı.

^a Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, huseyinkoca@hotmail.com

AKHISM CULTURE: AN EDUCATIONAL EVALUATION AS A MODEL TO IMPROVE TRADE ETHICS

The Akhism organization, which has brotherhood in its founding purpose, has trained its members on the rules of honest trade and halal earnings, which are among the moral principles adopted by the religion of Islam in commercial life. The Akhism organization, which has been operating as a professional organization in Anatolia and the Balkans from the 13th century until the last years of the Ottoman Empire, also aimed for people to acquire trade ethics as well as being good masters in their profession. The Akhism organization, which can be seen as an educational institution in this respect, has demonstrated successful studies with its practices in education.

Akhism; It had many duties such as helping the tradesmen who were in financial difficulties, solving the problems experienced among these people, supplying raw materials, providing production and quality standards, and training apprentices and journeymen in professional and moral terms. It can be said that these studies have contributed to the survival of the Akhism organization for many years by keeping the commercial life alive. The Akhism organization is an institution that has succeeded in creating a business ethics with its practices. At this point, the principles of the Akhism organization for business ethics can be evaluated under three headings: value-orientedness, empathy and cooperation, and human-centeredness.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Topluma rengini vererek bireylerin bir arada yaşaması için ortak bir zemin oluşturan kültür, içerisinde birçok değer barındırır. Dil, din, sanat, gelenek- görenek ve tarih gibi unsurları bünyesinde bulunduran kültürel yapı; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurar. İnsanların topluma uyum sağlayabilmeleri için kültürel değerleri öğrenmeleri ve benimsemeleri gerekmektedir. Bu noktada eğitim, toplumun sahip olduğu birikimi sonraki nesillere aktarmasını, yetişen nesillerin sosyalleşmesini ve yaşadıkları toplumun değerlerini benimsemesini sağlayan bir kültürleme süreci olarak işlev görmektedir.¹ Kültürel değerlerin yetişen nesillere tanıtılması sağlıklı toplum oluşturma noktasında oldukça önemlidir. Çünkü sahip olduğu kültürel değerleri koruyamayan ve genç kuşaklara aktaramayan toplumlar geleceklerinden emin olamazlar.

¹ Mark E. Mendenhall vd., *Global Management* (Oxford: UK: Blackwell Pub., 1995), 92.

Binlerce yıllık geçmişle insanlığın ilk yerleşim yerlerinden olan Anadolu, önemli bir kültürel zenginliğe ev sahipliği yapmaktadır. Bu zenginliklerden birisi de asırlarca bu coğrafyada ticari hayata yön veren Ahi teşkilatının oluşturduğu Ahilik kültürüdür. İnsanlara mesleğinde iyi bir usta olmasının yanı sıra ahlaki değerleri de kazandırmayı hedefleyen Ahiliğin, bu yönüyle bir eğitim merkezi olduğu söylenebilir.

Ahilik teşkilatının eğitim faaliyetlerinin temelinde dünya ve ahiret mutluluğunu kazanabilecek "iyi insan;"² kuruluş felsefesinde ise kardeşlik³ bulunmaktadır. Bu teşkilat İslam dininin ticarete benimsediği ahlaki ilkeler arasında bulunan⁴ dürüst ticaret- helal kazanç prensibi üzerinde uzun yıllar üyelerine eğitim vermiştir. Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edildiği şekliyle "milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren"⁵ bireylerin yetiştirilebilmesi de Ahilik teşkilatının eğitim anlayışıyla örtüşen hedeflerdir. Bu noktada Ahilik teşkilatının asırlar boyunca yaptığı çalışmaların günümüz eğitim sistemine katkı verebilecek bir yeterliliğe sahip olduğu bilinmelidir. Bu teşkilatı sadece bir esnaf birliği olarak görmek, meslek öğretici bir kurum olarak değerlendirmek eksik olacaktır. Ahiliğin insanı merkeze alan, değer odaklı yapısı günümüz ticaret hayatında yaşanan problemlerin çözümüne ve mesleki eğitimin kalitesinin artırılmasına katkı verebilecek yapıdadır.

Günümüzde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte hızlı sanayileşme ve şehirleşmenin neden olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler yaşanmaktadır.⁶ Değerlerin arka plana itildiği ve hemen her şeyin alınıp satılabilen meta haline indirildiği bir ekonomik sistemin oluştuğu bu ortamda mana ötelenip madde öncelenmektedir. Paylaşma, yardımlaşma, fedakârlık, dayanışma ve merhamet gibi ahlaki ilkelerin ön planda tutulmadığı bu ekonomik sistem, başta ticaretle uğraşan insanlar olmak üzere toplumun birçok kesimi için problem oluşturmaktadır. Diğer taraftan değer odaklı bir ticareti ön koşul olarak gören Ahilik teşkilatı, oluşturduğu Ahilik kültürü ile sosyoekonomik hayata olumlu yönde etki etmiştir. Asırlarca topluma hizmet etmiş olan Ahiliğin başarıyla uyguladığı eğitim modeli; değerler eğitimi açısından günümüz batı kaynaklı olan ve

² Aysel Aksoy, "13. ve 14. Yüzyılda Anadolu'da Ahilik Teşkilatı, Etkisi ve Siyaseti", *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 2/1 (Temmuz 2018), 22-23.

³ Abdülbaki Gölpinarlı, *İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı* (İstanbul: İTO Yayınları, 2011), 3.

⁴ Bk: Şuara Suresi 181-182; Mutaffifin Suresi 1-3; Nisâ Suresi 2.

⁵ Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, (Haziran 1973), Kanun No. 2.

⁶ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002), 308.

değerlerin geri planda kaldığı eğitim yöntemlerine alternatif olarak sunulabilecek en güçlü yapılardan biridir.⁷ Bu noktada Ahilik teşkilatının yüzyıllar önce benimsediği eğitim anlayışı üzerinde çalışmalar yapılması, son derece önemlidir. Çalışmanın bu bağlamda önemli bir hedefe hizmet ettiği söylenebilir.

Çalışmaya kaynaklık eden ve konuyla ilgili alanyazında yer alan eserler incelendiğinde “Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi” adlı makalede Ahilik sistemi, iş ahlakı boyutuyla Ünsür tarafından ele alınmıştır.⁸ Kart ve Yeşil’in “Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik” isimli çalışmasında sosyal ve eğitsel bir sistem olarak Ahiliğin tarihi süreç içerisinde ortaya koyduğu eğitim modelinin çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.⁹ “Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi” isimli çalışmada Ahilik teşkilatının ahlaki esaslarının kökenleriyle Hz. Peygamber’in hadisleri arasında bağ kurulması Sancaklı tarafından hedeflenmektedir.¹⁰ “Ahilik Felsefesinden Günümüz Meslek Ahlakı Tartışmalarına Bir Bakış” adını taşıyan makaledeyse Yüksel, ticari hayatta yaşanan ve toplumsal huzuru bozan sorunlara Ahilik felsefesi ve ilkeleriyle çözümler sunmaya çalışmıştır.¹¹ Köprülü tarafından kaleme alınan “*Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*” isimli kitapta Ahilik kurumunun oluşumu, gelişmesi ve toplumsal hayata kazandırdığı değerler ele alınmıştır.¹² Aslanderen ve Yeşil tarafından birlikte yayınlanan “Esnaf ve Sanatkârların Ahilik Değerlerine Sahiplik Düzeylerinin Değerlendirilmesi” adlı makalede çalışanların yanlarında çalıştıkları esnaf ve sanatkârların ahilik değerlerine sahiplik düzeyleri konusundaki değerlendirmeleri incelenmiştir.¹³ “Ahilik ve Meslek Eğitimi” isimli eserde Ekinci, Ahiliğin hem sosyoekonomik hayata hem de mesleki eğitime kazandırdığı değerleri incelemiştir. ” Ahilik Kültürü

⁷ Rüstü Yeşil- Mehmet Kart, “Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/3 (Temmuz 2018), 163.

⁸ Ahmet Ünsür, “Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 7/13 (Ağustos 2017), 90-98.

⁹ Kart- Yeşil, “Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/3 (Temmuz 2018), 161.

¹⁰ Saffet Sancaklı, “Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2010), 1-28.

¹¹ İbrahim Yüksel, “Ahilik Felsefesinden Günümüz Meslek Ahlakı Tartışmalarına Bir Bakış”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2 (Aralık 2019), 500-537.

¹² Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976).

¹³ Mustafa Aslanderen- Rüstü Yeşil, “Esnaf ve Sanatkârların Ahilik Değerlerine Sahiplik Düzeylerinin Değerlendirilmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/1 (Ocak 2016), 383-400.

ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)” isimli çalışmada Okumuş vd. Eskişehir ilinde Ahilik kültürünün tarihsel arka planını resmederek; akademisyen, esnaf ve öğrencilerle yapılan görüşmelerle günümüzde Ahiliğin nasıl anlaşıldığını tespit etmeye çalışmıştır.¹⁴ Balcı tarafından yayınlanan “Bir Kurum ve Eğitimi Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim” isimli eserde ise ahilik teşkilatının yapısı, kökeni, ortaya çıkışı ve uygulamaları ele alınarak ahilik teşkilatında eğitim konusu değerlendirilmektedir.¹⁵ Ahiliğin yüzyıllar boyunca ortaya koyduğu başarılı örnekliği ve günümüze katabileceği değerler göz önünde bulundurulduğunda, yapılan çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu sebeple bilim çevreleri tarafından Ahiliğin farklı bakış açılarıyla incelenerek sürekli gündemde tutulması amaçlanmalıdır. Çalışmanın Ahilik kültürünün başta esnaf ve sanatkârlar olmak üzere ekonomi çevrelerinin ticaret ahlakına katkı vereceği ve bununla birlikte mesleki eğitim programları güncellenirken dikkate alınacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın temel problemi Ahilik teşkilatının oluşturduğu Ahilik kültürünün günümüz ticaret ahlakına hangi eğitsel değerleri sunabileceğidir. Çalışmanın amacı, ahlaklı olmayı ticaretin merkezine koyarak asırlarca iyi insan-usta-sanatkâr yetiştirmeyi başarmış olan Ahilik kurumunun oluşturduğu Ahilik kültürünü tanıtarak Ahilik teşkilatının benimsediği ahlaki değerlerin günümüz ticari hayatına eğitsel bir model olarak sunulmasına katkı sağlamaktır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri arasında bulunan “doküman analizi” yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılarak, Ahilik konusuyla ilgili kitaplar, tezler, bilimsel makaleler ve sempozyum bildirimleri araştırmanın amacına yönelik olarak taranmış ve içerik olarak analiz edilmiştir. Çalışmada Ahilik teşkilatının; yapısı, ticari hayata kattığı değerleri, benimsediği prensipleri ve ticaret ahlakı oluşturmada günümüze model olması eğitsel bir bakış açısıyla ele alınacaktır. Bu noktada araştırmanın alt problemi olarak şunlar belirtilebilir:

1. Ahilik kültürünün ticaret ahlakına yönelik prensipleri nelerdir?
2. Ahilik kültüründe benimsenen eğitim anlayışı, günümüz ticari hayatına hangi değerleri kazandırabilir?

A. Ahilikte Ticaret Ahlakı

¹⁴ Ejder Okumuş vd., “Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/8 (Haziran 2018), 7-38.

¹⁵ Deniz Balcı, “Bir kurum ve eğitimi örneği olarak ahilik teşkilatında eğitim”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 33/46 (Haziran 2019), 363-384.

Arapça 'da "kardeş" anlamına gelen "اخي- ehi" kelimesinden¹⁶ veya Türkçe 'de "eli açık- cömert" anlamına gelen "aki" sözcüğünden türediği varsayılan Ahilik, 13. yy'dan 20. yy'a kadar Anadolu ve Balkanlar'da bulunan esnaf birliklerine verilen isimdir.¹⁷ Bir meslek örgütü olarak yapılan Ahiliğin; kültürel, toplumsal, askeri ve ekonomik alanda da çalışmaları olduğu bilinmektedir.¹⁸ Üyelerine birçok ahlaki değeri kazandırmayı ilke edinmiş bu yapı; eğitim-bilim, organizasyon, kalite standardı, üretici-tüketici ilişkisi ve denetim¹⁹ gibi konularda bulunduğu dönemin sosyoekonomik hayatında eşine az rastlanır örneklikler ortaya koymuştur. Bu noktada Ahilik; ticarete istihdam, üretim, rekabet, eğitim vb. alanlarda ortaya koyduğu insan-değer odaklı çalışma anlayışı ile günümüz ticaret hayatında yaşanan ahlaki sorunlara çözüm için değerlendirilebilecek/ uyarlanabilecek bir model olarak görülebilir.²⁰

Söz ve davranışlarla ortaya konulan ve nefsin bir hâli olan ahlak, insan potansiyelinde var olan bir değerdir. Kimi insanda kendiliğinden kimisinde ise eğitimle ortaya çıkabilen ahlak,²¹ her insanın sahip olması gereken birtakım tutum ve davranışlardır. Çünkü dürüstlük, cömertlik, yiğitlik, yumuşak huyluluk, iffet, sabır, şükür, tevazu, adalet gibi birçok ahlaki değer hem insanın hem de içinde yaşadığı toplumun niteliğini artıracaktır. Toplumun hemen her kesimiyle iç içe bulunan esnafların da ahlaki değerlere sahip olması sağlıklı toplum oluşturma noktasında oldukça önemlidir. Çünkü ahlaki değerleri benimseyemeyen esnafların oluşturacağı zarar sadece ticaretle uğraşanları değil, toplumun birçok kesimini etkileyebilecektir.

Alnı, sofrası ve kapısının açık olmasıyla²² bilinen Ahi teşkilatı bir esnaf birliği olmasının yanı sıra aynı zamanda bir eğitim öğretim merkezidir. Bu merkezde yalnızca sanatkâr yetiştirmek amacıyla eğitim öğretim yapılmamakta, aynı zamanda ahlaki değerlerin de kazandırılmasına önem

¹⁶ Kaşgarlı Mahmud çev. Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it-Türk* (Ankara: Türk Dil Kurumu, 1985), 90.

¹⁷ Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989), 9-13.

¹⁸ Hüseyin Yılmaz, "Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim", *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Sivas 2018) Ed. Mehmet Tıraşçı-Mustafa Said Akdoğan*, 261.

¹⁹ Sancaklı, "Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi", 2.

²⁰ Ünsür, "Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi", 90.

²¹ Yahya İbn Adî, *Tehtibü'l-Ahlâk* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013), 8.

²² Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1976), 216.

verilmektedir. Bu amaca yönelik olarak teşkilata giren çıraklara önce ahlaki değerler kazandırılmaya çalışılmaktaydı. Bu değerleri elde edemeyen çıraklar ise mesleki eğitime devam edemezdi.²³ Böylesi bir yaptırımla karşı karşıya kalmaktan çekinen çıraklar ellerinden gelen gayreti göstererek ahlaki değerleri özümseyebilmek için titizlikle eğitimlerine devam ederdi.

Ahilik kültüründe bulunan ve çırakların kazanması hedeflenen ahlaki ilkelerden bazıları şunlardır: “İffetsizliğe (*fücûr*) karşı iffet; Aç gözlülüğe (*şereh*) karşı kanaat; Bayağılığa (*tebezzül*) karşı sakınma (*tasavvun*); Saldırganlığa (*sefeh*) karşı yumuşak huyluluk (*hilm*); Ciddiyetsizliğe (*hark*) karşı ağırbaşlılık (*vakâr*); Aşka (*vüdd*) karşı sevgi; Merhametsizliğe (*kasâve*) karşı merhamet; Vefasızlığa (*gadr*) karşı vefa; Hıyanete karşı emanete riayet etmek (*edâü'l-emâne*); Sırrı ifşa etmeye karşı sır tutmak (*Kitmânu's-Sır*); Büyüklenmeye (*kibir*) karşı tevazu; Asık suratlı olmaya (*abûs*) karşı güler yüzlü olmak (*bişr*); Yalancılığa (*kizb*) karşı doğru sözlülük (*sıdku'llehce*); Kötü niyetli olmaya (*hubs*) karşı iyi niyetli (*selametü'n-niyye*) olmak; Cimriliğe (*buhl*) karşı cömertlik (*sehâ*); Korkaklığa (*cübn*) karşı yiğitlik (*şecâat*); Hasete karşı yarışmak (*münâfese*); Sıkıntılar karşısında aşırı kaygıya (*el-cezâ 'inde's-şidde*) karşı zorluklara sabır (*es-sabru 'inde's-şedâid*); Düşük gayeliliğe (*sıgâru'lhimme*) karşı yüce gayelilik (*izâmu'lhimme*) ve zulme karşı (*cevr*) adalet.”²⁴

8. yüzyılda Irak ve İran'da ortaya çıkan ve zamanla Müslümanların yaşadığı bölgelerdeki meslek örgütlerine nüfuz ederek bu yapıların bir çeşit nizamnâmesi haline gelen risâleler bulunmaktaydı.²⁵ Ahilik kültürünün de oluşumuna kaynaklık eden bu risalelerde²⁶ yemek yeme adabından su içme adabına, konuşma adabından elbise giyme adabına, yürüme adabından oturma adabına kadar günlük hayatta insanın yapabileceği hemen her iş için uyulması gereken kurallar ayrıntılı olarak belirtilmektedir.²⁷ Fütüvvetnâme adı verilen bu risalelerde vefa, doğruluk, emniyet, cömertlik, tevazu, nasihat ve edep gibi ahlaki değerler de işlenmektedir.²⁸ Fuat Köprülü, bu noktada ahiliğin bir esnaf teşkilatından ziyade, ahlaki ilkeler üzerine bina edilmiş bir

²³ Durak- Yücel, “Ahiliğin Sosyo-ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”, 154.

²⁴ Yahya İbn Adî, *Tehzîbü'l-Ahlâk*, 26-46.

²⁵ Ahmet Yaşar Ocak, “Fütüvvetnâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 13/264-265.

²⁶ Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, *İbn Batuta Seyehatnamesi* çev. Sait Yakut (İstanbul: YKY Yayınları, 2000), 449.

²⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, “Burgazi ve 'Fütüvvetname'si”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (13 Ağustos 2015), 139-142.

²⁸ Gölpınarlı, *İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı*, 26.

tarikât özelliğinde olduğunu belirterek Ahi olabilmek için Fütüvvenamelerde belirtilen 124 edebî özümsemenin lâzım olduğunu²⁹ ifade etmiştir. Fütüvvetnamelerde belirtilen edeplerden bazıları şunlardır: “*Su içmekte üç edeb vardır; Evvel iki eliyle tuta, ikinci dinlenli dinlenli, üçüncü üstüne dökmeye. Evden çıkmakda dört edeb vardır: Evvel, eşikten sol ayağı basa. İkinci güle güle çıkmaya üçüncü kaygu kaygu (üzüntülü) çıkmaya, dördünü yukarı bakmaya, ya’ni Tangri adını ana. Nesne satun almakda üç edeb vardır. Evvel, yumuşak soyleye, ikinci azacuk ala, üçüncü nesneyi ala, giri virmeye.*”³⁰

Ahiliğin kurucusu olarak bilinen Ahi Evran da Ahilerin ahlaki durumlarına önem vermiş, onların mesleğinde iyi bir sanatkâr/esnaf olmalarıyla birlikte söz ve davranışlarında da iyi olmalarının üzerinde durmuştur. Ahi Evran’ın yazdığı bilinen eseri Metâil’ü’l İman’da (İmanın Boyutları) Ahilik üyelerine hitaben söylediği şu sözler dikkat çekicidir. “*Sende yerme (iğneleme) havası buldukça Meryem oğlu İsa olsan senden meyve olmaz.*”³¹ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Ahilik kültüründe önceliğin, ahlaki değerleri benimsemek ve bu değerleri davranışa dönüştürmek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde sözünde durmanın önemi de Fütüvvetnamelerde “*Her kim ahde vefâ kıldıysa cennete koyalar ve hilâfedeni cehenneme koyalar.*”³² ifadesiyle belirtilmektedir.

Ahilik kurumunun temelinde usta-çırak ilişkisi bulunmaktadır.³³ Ahlaki gelişimin sağlanması bu ilişki sayesinde kolaylaşmıştır. Çıraklar çocuk sayılabilecek çağlarda bir yandan ustalarının gözetimi ve disiplini altında mesleklerini öğrenmeye başlarken³⁴ diğer yanda ahlaki gelişimlerini de tamamlama imkânı bulmaktaydı. Yaş itibarıyla eğitimeye oldukça müsait olan çıraklar ahlaki değerleri kolaylıkla benimseyebiliyordu. Kaliteden ödün vermemek için usta, sadece teşkilatın izin verdiği kadar çırak alabilirdi. Çünkü çırakların sayısının kontrol edilebilecek sayıdan fazla olması hem ürün kalitesini hem de çırakların eğitimlerinin istenilen seviyede

²⁹ Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 1976, 213-215.

³⁰ Gölpinarlı, “Burgazi ve ‘Fütüvvetname’si”, 139-142.

³¹ Ahi Evran (Şeyh Nasîru’d-Min Mahmud el Hoyî), *İmanın Boyutları (Metâil’ü’l İman) çev. Mikâil Bayram* (İstanbul: NKM Yayınları, 2008), 103.

³² Seyyid Muhammed bin Alâaddin el-Hüseyin er-Razavî nşr. Alemdar Yalçın-Gıyasettin Aytaş, *Fütüvvetname-i Kebir Miftahü’l-Dekâik fi Beyâni’l-Fütüvve ve’l-Hakâik* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014), 76.

³³ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi* (Ankara: Cedit Neşriyat, 2008), 297.

³⁴ Ayşe Nurefşan Yüksel- Aykut Göksel, “Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/3 (Kasım 2020), 797.

gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilemekteydi.³⁵ Çırakların Ahiliğe kabul edilme töreninde önce tuzlu su içilir, şedd kuşanılarak (bele kuşak bağlanması) şalvar giyilirdi. Bu tören şu usûl ve dua ile yapılırdı: *Evvel şart budur kim mürîdi tırâş ederler ve tırâşî yoğ ise bıyıkların kasr eyleyeler ve ondan tevbe vereler ve Ahdullâh âyâtını okutalar, tâc, hırka giydireler ve yol atası ve yol karındaşı tutalar ve ba'dehû kuşak kuşatalar ve tuğ ve alem verip sonra seccâdeye geçireler. Yâ Âdem, bu kuşağa Şedd-i Vefâ derler, bunu senin beline kuşatırım tâ ki Hakk'ın ahdine vefâ kılasın ve Şeytân-ı racîme uymayasın ve hemîşe onunla cihâd edesin ve dünyâyâ muhabbet etmeyesin ve Hak Te'âlâ Hazretinin kazâ ve kaderine sabr edesin Hakk'ın rızasın gözetesin.*³⁶

Çırakların içtiği tuzlu su bilgiyi, kuşanılan şedd yiğitliği ve hizmete hazırlığı ve giyilen şalvar ise namusu temsil ederdi. Ahiliğe kabul edilenler “yol kardeşi” denen iki kalfa ile “yol atası” denen bir ustanan meslek eğitimi olarak kalfalığa geçmeye hak kazanırdı. İlkbaharda düzenlenen ahilik törenine herkes katılabilir şenlik havasında geçen bu törende usta olmayı hak edenlere peştamal giydirilirdi.³⁷ Ahilerin devam eden eğitimleriyle birlikte yorgunluklarını atabilecekleri etkinlikler de ihmal edilmezdi. Bazı akşamlar usta, kalfa ve çırakların toplanarak etkinlikler yaptığı bilinmektedir. Özellikle kış mevsiminde hep birlikte helva yapılarak yenilir ve sonrasında Hz. Muhammed 'in hayatı ve ona bağlılıkla ilgili metinler okunurdu.³⁸

13. yüzyıl Anadolu'sunda Ahilik kültürünü otaya çıkaran ortamın oluşumunda Mevlâna Celaleddin-i Rumi, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli ve Ahi Evran gibi mutasavvıflar önemli roller üstlenmişlerdir.³⁹ Bu sayede dini bilgilerini tasavvuf üzerinden alan Ahiler, İslam ticaret ahlakını sosyal alana taşımışlardır. Ahilikteki birçok meslek grubunun kendisini bir peygambere nispet etmesi de Ahilik kültürünün oluşumuna kaynaklık eden dini referanslardandır. Meselâ Hz. İdris terzilerin, Hz. Davud demircilerin, Hz.

³⁵ İbrahim Durak- Atilla Yücel, “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 15/2 (Haziran 2010), 157.

³⁶ Seyyid Muhammed bin Alâaddin, *Fütüvvetname-i Kebir Miftahü'd-Dekâik fî Beyâni'l-Fütüvve ve'l-Hakâik*, 78-86.

³⁷ Ali Yılmaz Gündüz vd., “Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14/2 (Aralık 2012), 41.

³⁸ Suraiya Faroqhi çev. Zülal Kılıç, *Osmanlı Zanaatkarları* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), 70.

³⁹ Sadi Bayram, *Türkler 'de Esnaf Teşkilatı Ahilik ve Loncalar* (Ankara: Ogun Kardeşler Matbaası, 1977), 48.

Âdem çiftçilerin, Hz. Yûnus balıkçıların, Hz. Nuh marangozların, Hz. İlyas dokumacıların ve Hz. Zülkifl'de fırıncıların pîri sayılmakta idi.⁴⁰

B. Ahilikte Ticaret Ahlakına Yönelik Prensipler

Ahiliğin; zor durumda olan esnaf ve sanatkârlara yardım etmek, bu insanlar arasında yaşanan problemleri çözüme kavuşturmak, hammadde temin etmek, üretim ve kalite standardı sağlamak, çırak ve kalfaları mesleki ve ahlaki yönden eğitmek gibi üstlendiği birçok sorumluluk bulunmaktadır.⁴¹ Bu çalışmaların, ticari hayatın canlı kalarak uzun yıllar Ahilik kurumunun varlığını devam ettirmesine katkı sunduğu söylenebilir. Ahilik teşkilatı gerçekleştirdiği uygulamalarla ticaret ahlakı oluşturmayı da başarabilmiş bir kurumdur. Bu noktada Ahilik teşkilatının ticaret ahlakına yönelik prensipleri değer odaklılık, empati ve yardımlaşma ve insan merkezlilik olmak üzere üç başlıkta değerlendirilebilir.

1. Değer Odaklılık

Dürüst ticaret ve helal kazanç ilkesi üzerine yapılanmış olan Ahilik teşkilatı ekonomik kazancın değil, değerlerin öncelendiği ticari bir anlayışa sahipti. Bu amaçla Ahilikte ürünün tedarikinden işlenişine, nakliyesinden satışa sunulmasına kadar önceden belirlenmiş ahlaki kriterler mevcuttu. Bu da ticaretin belirli bir düzende işlenmesini sağlayarak üretici, satıcı ve müşteri arasında oluşabilecek anlaşmazlıkların önüne geçmekteydi. Müşteriyi aldatma, mallarının kusurlarını gizleme, hile yapma, kalitesiz mal satma, diğer rakip ürünleri kötüleme ve dolandırıcılık⁴² gibi yanlış işler yapan esnafa verilecek caydırıcı cezalar bulunmaktaydı. Bu cezalarla karşılaşmak istemeyen esnaf ve sanatkârlar da Ahilik teşkilatının benimsediği değerler çerçevesinde işlerini titizlikle yapmak durumunda kalmaktaydı.⁴³

Ahilik kültüründe üyelerin ahlaki değerleri benimsemeleri olmazsa olmaz ön koşuldü. "Elini, sofranı ve kapını açık; gözünü, dilini ve belini bağlı tut"⁴⁴ olarak ifade edilen davranışlar Ahilerin yaşamlarına genel bir yol tayin etmektedir. Bu noktada Ahilik teşkilatının, mesleki bir dayanışma kurumu olarak yapılanmış olmasıyla birlikte ticaret ahlakına ait değerleri

⁴⁰ Cemal Anadol, *Türk İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.), 92.

⁴¹ Ahmet vd. Güç, *İslam Medeniyeti- Osmanlı Dönemi* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 335.

⁴² Sancaklı, "Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi", 24.

⁴³ Ali Yılmaz Gündüz vd., "Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14/2 (Aralık 2012), 40.

⁴⁴ Sadi Bayram, *Ahilik ve Bir Ahi Şeceresi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), 301.

mensuplarına kazandırmayı ilke edinen ve asırlar boyunca başarılı bir şekilde bu çalışmalarını sürdüren bir organizasyon olduğu ifade edilebilir.⁴⁵

Ahilik teşkilatı madde ile manayı, meslek ile ahlakı, servet ile paylaşmayı, ticaret ile dürüstlüğü ve dünya ile ahireti harmanlamış; bunların birini diğerine tercih etmeden yaşayabilmenin örnekliğini göstermiştir. Dünyanın birçok bölgesini gezerek gördüklerini kayıt altına alan Müslüman seyyah İbn Batuta Seyehatname adlı eserinde Ahiliğin değer odaklı yapısıyla ilgili şu önemli tespitlerde bulunmaktadır. “Ben onlardan daha ahlaklı ve erdemlisini görmedim dünyada. Gerçi Şiraz ve İsfahan ahalisinin davranışları biraz Ahi tayfasını andırıyor ama Ahiler yolculara daha fazla ilgi ve saygı göstermektedirler. Sevgi ve kolaylıkta da Şiraz ve İsfahanlılardan daha ileri düzeydedirler.”⁴⁶

2. Empati ve Yardımlaşma

Ahilik teşkilatının gerçekleştirdiği çalışmalar arasında yardımlaşma faaliyetleri de bulunmaktaydı. Teşkilat, esnaf ve sanatkârlara başta iş kurabilmesi ve işlerini büyütebilmesi olmak üzere birçok amaçla günümüz kredi kuruluşlarına benzer bir uygulama ile destek veriyordu.⁴⁷ Bu amaçla Avarız sandığı ismi verilen bir sandığa Ahiler kazançlarının belli bir kısmını yatırmaktaydı. Zor durumda olan esnafa maddi destekte bulunulması, üyelere borç verilmesi, mevlit okutulup ziyafet verilmesi, vefat eden esnafın ailesine yardım edilmesi, evlenecek gençlere yardım yapılması⁴⁸ gibi fonksiyonları da olan bu sandıktan tüm meslek grupları yararlanabilirdi.⁴⁹ Bu durum, Ahilik kurumunun ekonomik yönden güçlenmesine ve böylece Anadolu’da Ahilik kültürünün gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.⁵⁰ Bununla birlikte Ahilik teşkilatında üyelerden bencil olunmaması, kanaatkâr ve empati sahibi olması da beklenmekteydi. Ahi esnafları her sabah çarşıda topluca dua ederek işe başlar, müşteri geldiğinde eğer ilk ticaretini yapmışsa, müşteriyi yandaki komşusuna yönlendirerek komşusunun da o günün ilk kazancını yapmasını sağlardı.⁵¹

Ahilik kültüründe ticaret ile ahlaki değerler harmanlanarak ahenkli bir

⁴⁵ Yüksel, “Ahilik Felsefesinden Günümüz Meslek Ahlakı Tartışmalarına Bir Bakış”, 500.

⁴⁶ İbn Battuta, *İbn Batuta Seyehatnamesi*, 404.

⁴⁷ Ahmet Hakkı Turabi vd., *İslam Medeniyeti Asrı Saadet ve Selçuklular* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 634.

⁴⁸ Güç, *İslam Medeniyeti- Osmanlı Dönemi*, 335.

⁴⁹ Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, 299.

⁵⁰ Ahmet Hakkı Turabi vd., *İslam Medeniyeti Asrı Saadet ve Selçuklular* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 634.

⁵¹ Bayram, *Ahilik ve Bir Ahi Şeceresi*, 301.

bütün meydan gelmiştir. Ahilerin ilm-i hali sayılabilecek Fütüvvetnameler incelendiğinde empati ve yardımlaşmanın bireysel ve toplumsal hayatta vazgeçilmez bir ilke olduğu görülecektir.⁵² Fütüvvetnamelerde geçen kendini değil halkı düşünmek, halkın derdiyle dertlenmek, nefsi için istediğini fazlasıyla başkaları için de istemek, kusur ve ayıpları örtmek, nefse düşman olmak, yoksuldan nefret etmemek, eline geçenle elinden çıkanı bir görmek, kimseye düşman olmamak, kimseden mürüvvet ve insaf beklememek, fakat herkese karşı mürüvvet ve insaf sahibi olmak ve iki alemden geçmek⁵³ gibi öğütler Ahilik teşkilatının benimsediği değerler arasındadır. Bu noktada Ahilik kültürünü oluşturan empati ve yardımlaşmayla ilgili bu ilkelerin bugünün ticari hayatına taşınması, esnaf ve sanatkârların ticaret ahlakı kazanması noktasında oldukça önemlidir.

3. İnsan Merkezilik

İçerisinde müderris ve kadıların da görev aldığı Ahilik teşkilatı,⁵⁴ yalnızca esnafın oluşturduğu bir teşkilat değil, farklı meslek gruplarının da kendilerine yer bulabildiği bir yapıya sahiptir. Her yaşta insana kapıları açık olan Ahilik teşkilatı, eğitimi beşikten mezara kadar bir süreç olarak görerek⁵⁵ günümüz eğitiminde “hayat boyu eğitim” olarak adlandırılan sistemi yüzyıllarca başarıyla uygulamıştır. Merkezinde iyi insan ve iyi usta yetiştirmek olan Ahilik kültürü; eğitimde ve ticarete dürüstlüğü önceleyen yapısıyla günümüz modern mesleki eğitim sistemlerine katkı verebilecek donanıma sahiptir.

Merkezinde insan bulunan Ahilik teşkilatında bir çırağın usta olabilmesi için yaklaşık sekiz yıllık mesleki ve ahlaki bir eğitimden geçmesi gerekmektedir. Bu süre içerisinde yapılan mesleki sınavlardan başarılı olunması ve ahlaki olarak da yeterli gelişmenin gösterilmesi ön koşuldu.⁵⁶ Eğitimin bir bütün olarak görüldüğü Ahilik kurumunda mesleki ve ahlaki eğitim birlikte verilmekteydi. Eğitimin üç sac ayağı olan bilgi, duygu ve davranış eğitiminin beraber yürütüldüğü Ahilikte hayat; biri ahiret, diğeri dünya olan iki kanatlı bir kuş gibi algılanmaktaydı. Bu noktada Ahilik teşkilatında İslam inancı ile Türk örf ve adetlerinin kaynaklığında insan-ı

⁵² Ünver Günay, “Dini Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/10 (Ocak 1998), 72.

⁵³ Gölpınarlı, *İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı*, 19.

⁵⁴ Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 1976, 213.

⁵⁵ Deniz Balcı, “Bir Kurum ve Eğitimi Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 33/46 (Haziran 2019), 373.

⁵⁶ Yüksel- Gökse, “Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı”, 806.

kâmil modeli meydana getirmenin amaçlandığı söylenebilir.⁵⁷

Ahilik teşkilatının ticaret ahlakı kazandırmaya yönelik prensipleri günümüz mesleki eğitim uygulamalarına ve ticari hayatın düzenlenmesine yönelik kurallara yön tayin edecek bir yeterliliğe sahiptir. Bu noktada günümüz mesleki eğitiminde ve ticari hayatında Ahilik kültürünün yeterince bilinmediği yapılan çalışmalarda belirlenmiştir. Aslanderen ve Yeşil yaptığı araştırmada günümüz esnaf ve sanatkârlarının Ahilik değerlerine sahip olma düzeylerini incelemiştir. Çalışmada, esnaf ve sanatkârların başta insan ilişkileri olmak üzere mesleki standartlara uygun davranma ve hem kendini hem de yanındaki çalışanları mesleki alanda geliştirme yönüyle önemli eksiklerinin bulunduğu⁵⁸ belirlenmiştir. Okumuş vd. Ahilik kültürünün günümüze yansımalarını incelediği bir diğer araştırmada ise okullarının adında Ahi Evran ismi geçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileriyle yaptıkları görüşmede öğrencilerin Ahi Evran hakkında doğru ve yeterli bilgilere sahip olmadığını belirlenmiştir.⁵⁹ Aynı araştırmada esnaf arasında Ahilik ilkelerine uyan kişilerin kalmadığı ve meslek ahlakına da riayet edilmediği konusunda görüş birliğinin olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen esnafın az da olsa Ahilik hakkında bilgi yönüyle bir alt yapısının olduğu da araştırmada ortaya konulmuştur.⁶⁰ Bu bağlamda başta Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği ve Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere ticarete ve eğitime yön veren tüm çevrelerin Ahiliği tanıtıcı ve Ahilik değerlerini esnaf ve sanatkârlara kazandırıcı çalışmalar yapmaları bir tavsiyeden öte ihtiyaçtır.

C. Ticaret Ahlakı Kazandırmada Bir Model Olarak Ahilik

İslam ahlak öğretileri rehberliğinde imalat, satış ve hizmet amacıyla kurulmuş bir meslek örgütü olan Ahilik, ticari hayata değer odaklı çalışma sistemini hâkim kılmıştır. Bulduğu zaman ve zemin itibarıyla eğitimin henüz halkın tamamına verilemediği bir ortamda Ahilik teşkilatı, mesleki ve ahlaki anlamda bir eğitim merkezi görevini üstlenmiştir. Bu yapının eğitim felsefesinde, mesleğinde başarılı usta/sanatkâr olmasıyla birlikte ahlaki değerleri davranışa dönüştürebilen insan yetiştirmek bulunmaktadır. Bu

⁵⁷ Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990), 35.

⁵⁸ Mustafa Aslanderen- Rüştu Yeşil, "Esnaf ve Sanatkârların Ahilik Değerlerine Sahiplik Düzeylerinin Değerlendirilmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/1 (01 Ocak 2016), 395.

⁵⁹ Ejder Okumuş vd., "Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/8 (Haziran 2018), 29.

⁶⁰ Okumuş vd., "Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)", 28.

anlamda Ahilik teşkilatının uyguladığı eğitim modelinin bilgi anlayışı; insana, hayata ve varlığa değer katan bir yaklaşım içermektedir. Bu modelde yetiştirilmek istenen insanın hem dünyada hem de ahirette mutlu olması amaçlanmaktadır. Bu sayede herkesin güven ve huzur içerisinde yaşayabildiği bir toplumsal yapının oluşturulması hedeflenmiştir.

Selçukluların son dönemlerinde teşkilatlanıp Osmanlı Devleti tarihi boyunca da ticari hayata yön veren Ahilik kurumu, yaklaşık yedi yüz yıl varlığını sürdürebilmiştir. Bu yapıyı asırlarca ayakta tutan faktörlerin başında süreklilik ve kararlılıkla uygulanan eğitim politikalarının olduğu söylenebilir. Ahiliğin ticari hayatta benimsediği eğitim anlayışı yöntem ve uygulama bağlamında günümüze ışık tutacak birtakım özelliklere sahiptir.⁶¹ Ahlaki ilkelerden hareketle “iyi insan/usta/sanatkâr” yetiştirme hedefinin bulunduğu bu eğitim anlayışında genel eğitim ve mesleki eğitim bir bütün olarak görülmüştür.

Ahilik teşkilatında ihtiyaç duyulan insan kaynağının doğru biçimde yetiştirilebilmesi amacıyla bazı karakteristik özellikleri ile dikkat çeken bir eğitim anlayışı benimsenmiştir. Bireylerin mesleki, ahlaki ve sosyal açıdan bütüncül bir yaklaşımla eğitildiği bu anlayışta iş başında verilen eğitimle iş dışında verilen eğitim birbirini tamamlayacak niteliktedir. Ahiliği tasavvuf eğitimi veren merkezlerden ayıran başlıca husus da burasıdır. Sürekli sosyal hayatın içerisinde olan ahiler “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış” düsturuna göre yaşamaktaydı.⁶² Bununla beraber eğitimin belirli bir süreç ile kısıtlanıp sonlanan değil hayat boyu devam eden bir faaliyet olarak görüldüğü bu anlayışta eğitim, köylere kadar uzanan geniş bir kapsayıcılıkla ahilik ilkelerini kabul eden herkese ücretsiz olarak verilmiştir.⁶³ Bu anlamda her bölgeden insanın katılabildiği Ahilik teşkilatı, İslam dininin topluma dönük prensiplerinin hayat bulduğu sosyal zemini inşa etmeye katkıda bulunduğu söylenebilir. Kur’an-ı Kerim’de “*Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın*”⁶⁴ ayetiyle ifade edilen birliği sağlama noktasında Ahilik kurumu önemli bir sosyal fonksiyon üstlenmiştir.

Ahilik teşkilatı eğitim faaliyetlerini kendi bünyesi içerisinde

⁶¹ Ünsür, “Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi”, 298.

⁶² Ahmet Hakkı Turabi vd., *İslam Medeniyeti Asrı Saadet ve Selçuklular* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 676.

⁶³ Kart- Yeşil, “Müslüman Türk Medeniyeti İnşasında Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik”, 2472.

⁶⁴ *Kur’an Yolu (Erişim 2 Temmuz 2021)*, Âl-i İmrân 3/103.

karşılmaktaydı.⁶⁵ Mesleğinde başarılı ve ahlaki değerleri davranışa dönüştürebilmiş ustaların eğitimci olarak görevlendirildiği Ahilik teşkilatının, bu noktada bilgi ve teknik yönü olan üniversite benzeri bir yapıyı ihtiva ettiği belirtilebilir.⁶⁶ Bazı dönemlerde kadı ve müderrislerin de ders verebildiği Ahilik teşkilatında dini ve ilmi bilgiler yanında üyelerin okuma yazma öğrenmeleri ve kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için Türkçe dersleri okutulmaktaydı. Bununla birlikte Ahilerin farklı bölgelerle rahat ticaret yapabilmeleri amacıyla Farsça ve Arapça gibi dillerde konuşup anlayacak düzeyde dil eğitimi gördüğü de bilinmektedir. Ayrıca bu eğitimlerde örgütsel kural ve geleneklerin yanı sıra temizlik ve sağlık gibi genel konular da yer almaktaydı. Ahilik ahlakına ait tüm değerler bir anda öğretilmediği gibi mesleğe ait bütün bilgiler de bir anda verilmezdi. Bu eğitimlerin yıllara yayılan bir şekilde tedricen verildiği bilinmektedir.⁶⁷ Bu sayede verilen eğitimlerin niteliğinin arttığı söylenebilir.

Ahilik eğitimlerinin topluma yansıyan tarafları da bulunmaktaydı. Önemli gün ve gecelerde, misafirhane ve kervansaraylarda herkesin duyabileceği bir ses tonuyla Siyer-i Nebi, Hamzaname, Battalname, Fütüvvetname gibi eserler okunurdu. Bu durumun toplumda kültür birliğinin oluşmasına ve insanlar arasında okuma geleneğinin yerleşmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.⁶⁸ Edebî zevkin, şiirin ve sanat duygusunun kazandırılmasına da çalışılan Ahilik eğitimlerde musiki, hat sanatı, hikmet eğitimi, tasavvuf ahlâkı ve edebiyat gibi dersler de verilirdi. Örneğin Divan Edebiyatı şairlerinden Bâki bir saraç çırağı iken bu tür bir eğitimden geçmiştir.⁶⁹ Eğitim seviyesi itibarıyla ileri durumda olan kişiler de zaman zaman toplanıp hep birlikte divanlar, mesneviler, hamseler, gazavatnameler, letaifler, ve cihadiyeler okurdu. Diğer yandan Ahi usul ve erkanına ait birçok kaynağa ulaşılabilmesine rağmen, üretime ve sanata ait teknik bilgiler yazılı hale getirilmemişti. Bu sebeple o devirdeki ahi sanatkârlarının üretim teknikleri ve sırları günümüze ulaşamamıştır.⁷⁰

Ahilik teşkilatında verilen eğitimlerden bir diğeri de savaş eğitimiydi. İhtiyaç duyulması halinde şehrin savunulmasına katkıda bulunulması ve

⁶⁵ Yüksel- Göksel, "Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı", 804.

⁶⁶ Yüksel- Göksel, "Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı", 805.

⁶⁷ Sancaklı, "Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi", 4.

⁶⁸ Anzavur Demirpolat- Gürsoy Akça, "Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (Aralık 2004), 368.

⁶⁹ Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, 37.

⁷⁰ Galip Demir, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ahilik* (İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı, 2000), 383.

hatta bu savunmaya öncülük edilebilmesi amacıyla ahiler bir dizi eğitimden geçirdi. Ata binme, kılıç, kalkan ve mızrak kullanma gibi içeriklerin bulunduğu bu eğitimler, ahilerin vatanlarını sahiplendiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Bu noktada ahilerin Selçuklu ve Osmanlı ordusuna savaşlarda verdiği desteklere dair pek çok örnekten bahsedilebilir. Kayseri'nin Moğol istilasına uğradığında şehrin savunmasına verdikleri önemli katkı ile Ankara ve Bursa'nın savunmasına verdikleri destek bunlardan bazılarıdır.⁷¹

Asırlar boyu yetiştirdiği insan modeli ve yaptığı başarılı uygulamalarla örnek bir kurum olan Ahilik teşkilatı zaman içerisinde etkinliğini yitirmiş ve faaliyetlerini sonlandırmıştır. Bu duruma neden olarak birçok sebep sayılabilir. Kurumun toplumsal değişimin gerisinde kalarak eğitim yöntem ve tekniklerini yenileyememesi bu nedenlerden biridir. Genel olarak toplumsal ahlakın, özel olarak da iş ahlakının giderek bozulması bir diğer neden olarak söylenebilir. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte kapitülasyonlar olarak bilinen ticarete başka devletlere verilen özel haklar ile yerli üreticilerin ürettiği malların yurt dışından gelen mallarla rekabet edemez hale gelişi de bir başka nedendir. Uzayan savaşlarla birlikte gücünü yitiren yerli sermayenin gayrimüslimlerin eline geçmesi ve Mustafa Reşit Paşa tarafından 1838'de imzalanan Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Antlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa'nın açık pazarı haline gelerek yerli esnaf ve sanatkârlar zor durumda kalmış ve Ahilik teşkilatının çöküşü hızlanmıştır.⁷²

Sonuç

Ahlaki değerler üzerine inşa edilen, maldan çok emeği önemseyen, üretilen malın niceliğinden çok niteliğini önceleyen, mesleki ve ahlaki anlamda çalışanların gelişim ve eğitimini önde tutan Ahilik; ülkelerin siyasi ve askeri gücünün büyük oranda ekonomisine bağlı olduğu günümüzde önemli bir örnektir. Çünkü ticaret hayatında hâkim olan ahlaki değerler insanların birbirine güven duymalarını sağlayacak, üretilen malın niteliği artacak; bu durum ekonomiye pozitif etki ederek yeni pazarlar bulmak kolaylaşacaktır. Böylece ülke ekonomisi kalkınacak ve oluşan maddi zenginlik insanların yaşam standartlarını yükseltecektir. Öte yandan ticari hayatta ahlaki değerlerin aşındığı veya kaybolduğu piyasalarda insanların birbirlerine olan güvenleri azalacak, oluşan güvensizlik ortamında üretim ve istihdam düşerek işsizlik artacaktır. Bunun sonucu olarak ülke ekonomisi

⁷¹ Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*, 75.

⁷² Durak- Yücel, "Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları", 162-163.

ciddi zarar görecektir ve ticaretle ilgili olsun olmasın halkın büyük kısmı oluşan bu durumdan olumsuz yönde etkilenebilecektir.

Mesleğinde başarılı bir usta/sanatkâr olmakla birlikte konuşma ve davranışlarında çevresine örnek olabilecek insan yetiştirmeyi ilke edinmiş olan Ahilik teşkilatı, gerçekleştirdiği çalışmalar ve ortaya koyduğu ürünlerle günümüz eğitim sistemi için bir model olarak görülebilir. İnsanı merkeze alan bir eğitim anlayışının benimsendiği Ahilik teşkilatında mesleki ve ahlaki eğitim birlikte verilmiştir. Bu eğitim modelinde insan bir bütün olarak görülmüş ve böylece bireylerin her yönüyle kendisini geliştirebildiği bir sistem oluşturulmuştur. Meslek veya sanat öğrenmek isteyen herkese açık olan bu eğitim sisteminde kimse ötekileştirilmemiş ve böylece Ahilik eğitim sisteminin toplumda kabul görmesi kolaylaşmıştır. Yaygın eğitim kurumu olarak da değerlendirilebilecek bir eğitim sisteminin benimsendiği Ahilik teşkilatında, toplumun faydasına olan birçok çalışma yapılmıştır. Bireylerin usta refakatinde uygulamalı olarak yaparak yaşayarak aldığı eğitimler hayatın içerisinde gerçekleşmiştir. Bu sayede eğitim sistemi değişen şartlara göre sürekli olarak güncelliğini koruyarak hep “yeni” kalabilmiştir. Herhangi bir ücretin talep edilmediği bu eğitimlerde insanlar zengin fakir ayrımı yapılmadan bir arada bulunabilmişlerdir. Bu anlamda Ahilik teşkilatındaki eğitimlerin toplumsal bütünleşmeye katkı verdiği söylenebilir.

Hem kuruluş felsefesinde hem de kelime kökeninde kardeşliğin bulunduğu Ahilik kurumu, devlet yapılanmasından bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilebilecek bu teşkilat, toplumla en fazla teması bulunan mesleklerden olan esnaf ve sanatkârların oluşturduğu bir kurumdur. Ahlaki alandan kültürel alana, askeri alandan ticari alana kadar toplum için birçok faydalı çalışmaya öncülük eden veya katkıda bulunan Ahilik kurumu, birçok sosyal sorumluluk üstlenmiştir. Bu amaçla üyelerin topluma öncülük edebilecek hale gelebilmeleri için bilgi, duygu ve davranış yönüyle eğitilmelerine önem verilmiştir. Teori ve pratiğin bir arada yürütüldüğü bu eğitimlerde günümüz eğitim anlayışında da hedeflenmesi gereken insanların eline, beline ve diline dikkat edebilmesi amaçlanmıştır.

Ahilik kurumunun asırlarca başarıyla uyguladığı eğitim politikaları günümüz mesleki eğitimin kalitesinin artırılmasına ve sosyoekonomik alanda yaşanan sorunların çözümüne katkıda bulunabilecek yeterliliktedir. Bu amaçla şu önerilerde bulunulabilir:

1. Ahilik kurumunu, geçmişte var olmuş ve misyonunu tamamlamış tarihsel bir veri olarak değerlendirmek eksik olacaktır. Resmi ve sivil

kurumlar tarafından bu teşkilatın bugünkü eğitim sisteminde yaşanan problemlere ve sosyal sorunların çözümüne destek verebilecek bir potansiyele sahip olduğu kabul edilerek bu konuda inisiyatif alınmalıdır.

2. Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarında Ahilik teşkilatının eğitimlerinde benimsediği ahlaki ilkelerden ilham alarak düzenlemeler yapmalıdır. Bu doğrultuda Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ve Mesleki Eğitim Merkezlerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden ayrı olarak okutulan “Meslek Ahlakı” adı altında müstakil bir ders oluşturulabilir.

3. Mesleki Eğitim Merkezlerinden meslek öğrenmesi amacıyla gönderilen çırakların işyerindeki ustalar Halk Eğitim Merkezleri tarafından birtakım sertifikasyon programlarından geçirilmelidir. Bu amaçla ustalara “Ahilik Değerleri, Meslek Ahlakı, Helal Kazanç ve Temel Pedagoji Eğitimi” kursları verilebilir.

4. Diyanet İşleri Başkanlığı cuma hutbelerinde ve vaazlarda sık sık Ahilik kurumunun benimsediği ahlaki ilkeleri gündem yapabilir. Özellikle sanayi bölgelerinde ve esnafın cemaat içerisinde yoğunlukta bulunduğu camilerde ticaret ahlakı üzerinde daha fazla durulabilir.

5. Esnaf ve Sanatkârlar Odaları her meslek grubu içerisinde ticaret ahlakı oluşturabilmek için farkındalık çalışmaları yapabilir. Bunun için kurslar ve konferanslar düzenlenebilir.

6. Sinema ve dizi yapımcıları Ahilik teşkilatının benimsediği ahlaki ilkeleri içeren dizi ve filmler yapabilir. Böylece toplumun birçok kesimine Ahilik kurumu tanıtılarak ticaret ahlakı konusunda farkındalık oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

Ahi Evran (Şeyh Nasîru'd-Min Mahmud el Hoyî), *İmanın Boyutları (Metâlil'ül İman)*. çev. Mikâil Bayram. İstanbul: NKM Yayınları, 2008.

Aksoy, Aysel. “13. ve 14. Yüzyılda Anadolu’da Ahilik Teşkilatı, Etkisi ve Siyaseti”. *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 2/1 (Temmuz 2018), 19-35. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/metder/423108>

Anadol, Cemal. *Türk İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

Aslanderem, Mustafa- Yeşil, Rüştü. “Esnaf ve Sanatkârların Ahilik Değerlerine Sahiplik Düzeylerinin Değerlendirilmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi*

- Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 17/1 (Ocak 2016), 383-400.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/854051>
- Balcı, Deniz. "Bir Kurum ve Eğitimi Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim".
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 33/46 (Haziran 2019)363-384.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/526003>
- Bayram, Sadi. *Ahilik ve Bir Ahi Şeceresi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.
- Bayram, Sadi. *Türkler 'de Esnaf Teşkilatı Ahilik ve Loncalar*. Ankara: Ongun Kardeşler Matbaası, 1977.
- Çağatay, Neşet. *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
- Demir, Galip. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ahilik*. İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı, 2000.
- Demirpolat, Anzavur- Akça, Gürsoy. "Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (Aralık 2004), 355-376. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/276930>
- Durak, İbrahim- Yücel, Atilla. "Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 15/2 (Haziran 2010), 151-168.
- Ekinci, Yusuf. *Ahilik ve Meslek Eğitimi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Faroqhi, Suraiya çev. Zülal Kılıç. *Osmanlı Zanaatkarları*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. "Burgazi ve 'Fütüvvetname'si". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (Ağustos 2015), 76-153.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/9754>
- Güç, Ahmet vd. *İslam Medeniyeti- Osmanlı Dönemi*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- Günay, Ünver. "Dini Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/10 (Ocak 1998), 69-78.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruifd/79382>
- Gündüz, Ali Yılmaz vd. "Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin

- Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14/2 (Aralık2012),37-54. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akuuibfd/20296>
- İbn Battuta, Ebu Abdullah Muhammed Tanci çev. Sait Yakut. *İbn Batuta Seyahatnamesi*. İstanbul: YKY Yayınları, 2000.
- Kart, Mehmet- Yeşil, Rüştü "Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/3 (Temmuz 2018), 0-0. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/520547>
- Kart, Mehmet- Yeşil, Rüştü. "Müslüman Türk Medeniyeti İnşasında Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/3 (Temmuz 2019), 2462-2483. <https://doi.org/10.33206/mjss.528387>
- Kaşgarlı Mahmud çev. Besim Atalay. *Divanü Lûgat-it-Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1985.
- Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.
- Mendenhall, Mark E. vd. *Global Management*. (Oxford: UK: Blackwell Pub., 1995.
- Ocak, Ahmet Yaşar. "Fütüvvetnâme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 13. Ankara: TDV Yayınları, 1996.
- Okumuş, Ejder vd. "Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/8 (Haziran 2018), 7-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd/492327>
- Ortaylı, İlber. *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat, 2008.
- Sancaklı, Saffet. "Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2010), 1-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ifd/104158>
- Seyyid Muhammed bin Alâaddin el-Hüseyin er-Razavî nşr. Alemdar Yalçın-Gıyasettin Aytaş. *Fütüvvetname-i Kebir Miftahü'd-Dekâik fî Beyâni'l-Fütüvve ve'l-Hakâik*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014.
- Turabi, Ahmet Hakkı vd. *İslam Medeniyeti Asrı Saadet ve Selçuklular*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.
- Ünsür, Ahmet. "Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi". *Yalova Sosyal Bilimler*

Dergisi 7/13 (Ağustos 2017), 90-98.
<https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.333889>

Yahya İbn Adî. *Tehzîbü'l-Ahlâk*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

Yeşil, Rüştü- Kart, Mehmet. "Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/3 (Temmuz 2018), 161-177.

Yılmaz, Hüseyin. *Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim. Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri (Sivas 2018) Ed. Mehmet Taraşçı-Mustafa Said Akdoğan, 261.*

Yüksel, Ayşe Nurefşan- Göksel, Aykut. "Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/3 (Kasım 2020), 794-812.
<https://doi.org/10.31592/aeusbed.700672>

Yüksel, İbrahim. "Ahilik Felsefesinden Günümüz Meslek Ahlakı Tartışmalarına Bir Bakış". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2 (Aralık 2019), 500-537.
<https://doi.org/10.33905/bseusbed.539206>

Kur'ân Yolu (Erişim 2 Temmuz 2021), <https://kuran.diyaret.gov.tr>.

Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu (Kanun No. 2). 1739 (14 Haziran 1973).

AKHISM CULTURE: AN EDUCATIONAL EVALUATION AS A MODEL TO IMPROVE TRADE ETHICS

 Hüseyin Kasım KOCA^a

Extended Abstract

The Akhism organization, which has brotherhood in its founding purpose, has trained its members on the rules of honest trade and halal earnings, which are among the moral principles adopted by the religion of Islam in commercial life. The Akhism organization, which has been operating as a professional organization in Anatolia and the Balkans from the 13th century until the last years of the Ottoman Empire, also aimed for people to acquire trade ethics as well as being good masters in their profession. The Akhism organization, which can be seen as an educational institution in this respect, has demonstrated successful studies with its practices in education.

Akhism; It had many duties such as helping the tradesmen who were in financial difficulties, solving the problems experienced among these people, supplying raw materials, providing production and quality standards, and training apprentices and journeymen in professional and moral terms. It can be said that these studies have contributed to the survival of the Akhism organization for many years by keeping the commercial life alive. The Akhism organization is an institution that has succeeded in creating a business ethics with its practices. At this point, the principles of the Akhism organization for business ethics can be evaluated under three headings: value-orientedness, empathy and cooperation, and human-centeredness.

Today, with the developments in science and technology, there are social, economic and cultural changes caused by rapid industrialization and urbanization. In this environment where values are pushed into the background and almost everything is reduced to a commodity that can be

^a Ph.D., Ministry of National Education, huseyinkkoca@hotmail.com

bought and sold, values begin to wear out. This economic system, in which moral principles such as sharing, cooperation, self-sacrifice, solidarity and compassion are not prioritized, poses a problem for the majority of the society, especially for people engaged in trade. On the other hand, the Akhism organization, which sees a value-oriented trade as a prerequisite, has had a positive impact on socioeconomic life with the Akhism culture it has created. The education model successfully implemented by the Akhism, which has served the society for centuries; In terms of moral education, it is one of the strongest structures that can be presented as an alternative to the systems that prioritize money.

Akhism, which is built on moral values, cares more about labor than goods, prioritizes the quality of the produced goods rather than the quantity, and prioritizes the development and education of its employees in the professional and moral sense; It is an important example today, where the political and military power of countries is largely dependent on their economy. Because the moral values prevailing in business life will enable people to trust each other, and the quality of the produced goods will increase; this situation will have a positive effect on the economy and it will be easier to find new markets. Thus, the country's economy will develop and the material wealth will raise people's living standards. On the other hand, in markets where moral values are eroded or lost in commercial life, people's trust in each other will decrease, and unemployment will increase by decreasing production and employment in an environment of insecurity. As a result of this, the country's economy will be seriously damaged and the majority of the people will be adversely affected by this situation, whether it is related to trade or not.

In Akhism, there were predetermined moral criteria from the procurement of the product to its processing, from its transportation to its sale. This enabled the trade to operate in a certain order and prevented any conflicts that could arise between the manufacturer, the seller and the customer. There were deterrent punishments to be given to tradesmen who did wrong things such as deceiving the customer, hiding the defects of their goods, cheating, selling poor quality goods, vilifying other competitor products and fraud. Tradesmen and craftsmen who did not want to face these penalties had to do their work meticulously.

Members of the Akhism organization are expected to acquire many moral principles such as generosity, bravery, gentleness, chastity, patience, honesty, gratitude, humility, and justice. With its human-centered structure,

the Akhism organization provided training to its members with a holistic approach both professionally and morally. These trainings, in which on-the-job training and off-the-job training complement each other, are seen as a lifelong activity. In this article, it is aimed to introduce the Akhism culture formed by the Akhism organization, which has managed to train good peoples and masters for centuries by putting moral values at the center of trade, and to contribute to presenting the moral values that the Akhism organization can be seen as a model in the education of today's tradesmen. At this point, official and civil institutions that are related to education and trade, especially the Ministry of National Education and the Union of Chambers of Tradesmen and Craftsmen, have duties. Because the education policies that the Akhism organization has successfully implemented for hundreds of years are sufficient to contribute to increasing the quality of today's vocational education and solving the problems experienced in business life.

Keywords: Religious Education, Akhism, Akhism Culture, Vocational Training, Commercial Ethics.

